

Koszty gospodarstw rolnych według PL FADN

Badania rachunkowości rolnej gospodarstw rolnych w ramach systemu PL FADN umożliwiają wgląd w sytuację produkcyjno-finansową towarowych gospodarstw rolnych. Szczególnie interesujących informacji dostarcza analiza danych gospodarstw gromadzących dane rachunkowe nieprzerwanie przez dłuższy okres czasu.

W niniejszym artykule przedstawiono wyniki analiz dotyczących kosztów prowadzenie działalności rolniczej w gospodarstwach nieprzerwanie prowadzących rachunkowość (345 gospodarstw) w woj. pomorskim w latach 2010-2016, pogrupowanych według specjalizacji produkcyjnej.

Wyniki dotyczące badanego okresu potwierdziły wnioski z lat poprzednich, że w każdym z analizowanych lat dynamika wzrostu kosztów ogółem była wyższa od dynamiki wzrostu produkcji:

- w okresach wzrostów - wzrost kosztów był wyższy od wzrostu produkcji,
- w okresach spadków - spadek kosztów był mniejszy od spadku produkcji (wykres I). Specyfiką roku 2016 były wyjątki od tej reguły w grupie „ziarnożerne” oraz „mieszane”.

Bardzo dobre wyniki finansowe zanotowane w 2016 r. w grupie „ziarnożerne” zmieniły wcześniej obserwowane trendy. Także w grupie „mieszane” spadek wartości produkcji w roku 2016 w stosunku do 2015 r. był niższy od spadku wartości kosztów w tym okresie. Kolejne lata badań przyniosą odpowiedź, czy obserwacje z roku 2016 zostaną potwierdzone w dłuższej perspektywie.

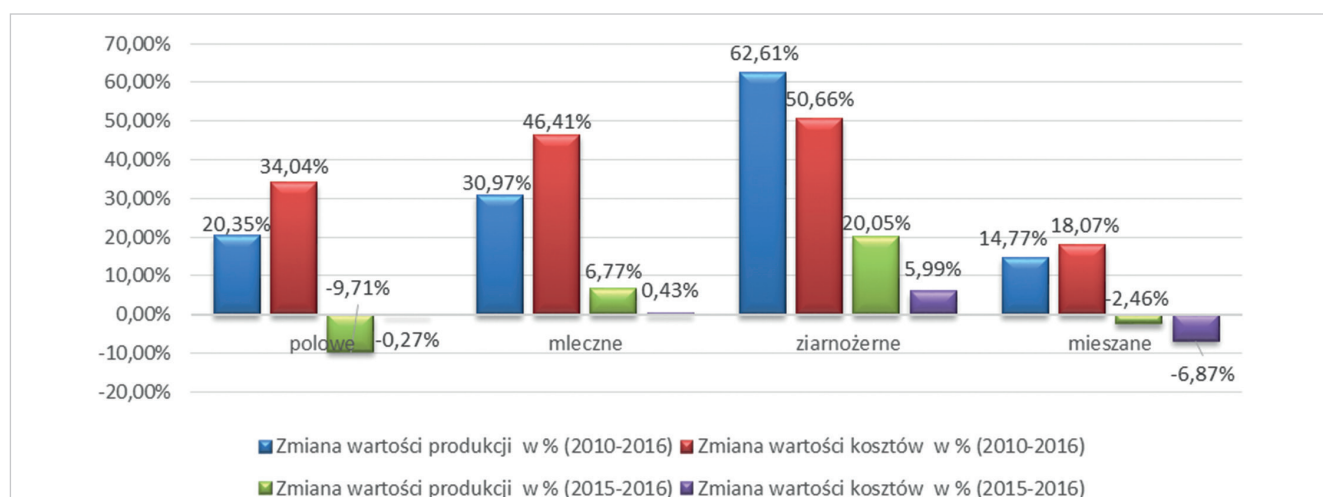
W związku z faktem, że koszty stanowią bardzo istotny czynnik wpływający na dochodowość gospodarstw rolnych, poddano analizie grupy kosztów składające się na pozycję koszty ogółem w poszczególnych typach gospodarstw.

Kształtowanie się wartości kosztów ogółem przedstawiono na wykresie II. Na koszty te, zgodnie z metodą FADN, składają się:

- koszty bezpośrednie (w produkcji roślinnej – nasiona i sadzonki, nawozy, środki ochrony roślin i pozostałe koszty bezpośrednie produkcji roślinnej; w produkcji zwierzęcej – pasza dla zwierząt i pozostałe koszty produkcji zwierzęcej);
- koszty ogólnogospodarcze (koszt utrzymania budynków i maszyn, energia, paliwa, usługi, woda, ubezpieczenia);
- amortyzacja;
- koszty czynników zewnętrznych (tj. wynagrodzenia pracowników najemnych, czynsze dzierżawne i odsetki).

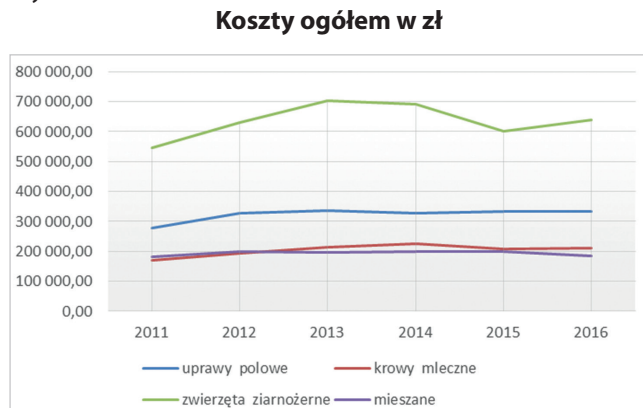
Wykres I

Zestawienie

Do kosztów ogółem nie włącza się wartości zakupionych zwierząt, gdyż te, zgodnie z przyjętą metodą, pomniejszają wartość produkcji.

Wykres II

W tabeli 1 a i 1 b pokazano, jaki jest udział wymienionych kategorii kosztów w kształtowaniu się kosztów ogółem w poszczególnych typach produkcyjnych.

Z zestawienia wynika, że w analizowanych grupach gospodarstw występują znaczne różnice w strukturze kosztów składających się na koszty ogółem:

- w gospodarstwach wyspecjalizowanych w produkcji polowej oraz hodowli krów mlecznych koszty bezpośrednie oscylują w granicach 47 - 53% kosztów ogółem, koszty ogólnogospodarcze stanowią od 21 do 25%, amortyzacji 20 - 21%, a czynników zewnętrznych 6 - 9%;
- w gospodarstwach wyspecjalizowanych w produkcji zwierząt ziarnożernych koszty bezpośrednie stanowią od ok. 76 do 80% udziału w całości kosztów, koszty ogólnogospodarcze jedynie 10 - 12%, amortyzacji 7 - 8%, a czynników zewnętrznych 3 - 4%;
- struktura kosztów w gospodarstwach typu „mieszane” przyjmuje wartości pośrednie - koszty bezpośrednie stanowią ok. 58 - 62%, ogólnogospodarcze 18 - 20%, amortyzacji 15 - 20%, a czynników zewnętrznych ok. 4% w strukturze kosztów ogółem.

W porównaniu do roku 2010, w roku 2016 wartość kosztów ogółem znacząco wzrosła (wykres III).

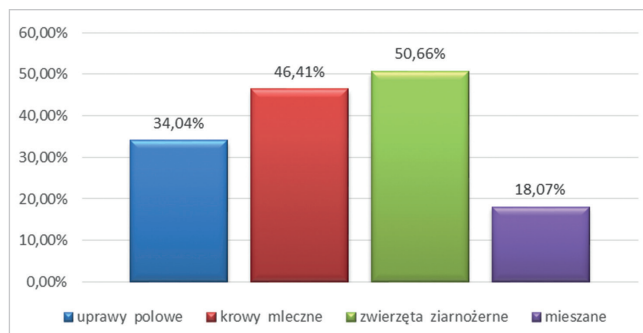
Tabela 1 a

Wyszczególnienie	Uprawy polowe				Krowy mleczne			
	Koszty bezpośrednie	Koszty ogólnogospodarcze	Amortyzacja	Koszty czynników zewnętrznych	Koszty bezpośrednie	Koszty ogólnogospodarcze	Amortyzacja	Koszty czynników zewnętrznych
2010	47,41%	22,85%	20,37%	9,38%	48,45%	25,26%	19,61%	6,68%
2011	48,10%	23,10%	20,35%	8,44%	50,32%	25,24%	18,64%	5,80%
2012	48,82%	25,62%	17,83%	7,73%	52,53%	23,76%	17,92%	5,80%
2013	50,30%	22,99%	19,45%	7,26%	51,77%	22,87%	19,52%	5,85%
2014	47,72%	23,25%	19,48%	9,56%	52,17%	22,90%	19,14%	5,79%
2015	50,71%	20,97%	19,94%	8,38%	50,66%	22,47%	20,70%	6,18%
2016	50,90%	20,43%	20,54%	8,13%	50,32%	22,62%	21,20%	5,86%

Tabela 1 b

Wyszczególnienie	Zwierzęta ziarnożerne				Mieszane			
	Koszty bezpośrednie	Koszty ogólnogospodarcze	Amortyzacja	Koszty czynników zewnętrznych	Koszty bezpośrednie	Koszty ogólnogospodarcze	Amortyzacja	Koszty czynników zewnętrznych
2010	75,98%	12,19%	7,86%	3,97%	59,15%	20,11%	17,02%	3,71%
2011	78,24%	11,44%	7,14%	3,18%	60,81%	19,40%	16,16%	3,63%
2012	78,39%	11,23%	6,90%	3,48%	61,98%	18,73%	15,60%	3,69%
2013	79,53%	10,05%	6,97%	3,44%	60,94%	19,29%	16,26%	3,51%
2014	78,60%	10,27%	7,23%	3,91%	59,68%	19,30%	17,17%	3,85%
2015	76,39%	10,91%	8,82%	3,88%	59,12%	18,49%	18,36%	4,03%
2016	75,28%	12,11%	8,67%	3,94%	57,77%	18,93%	19,67%	3,63%

Wykres III
Zmiany wartości kosztów ogółem w % (2010-2016)

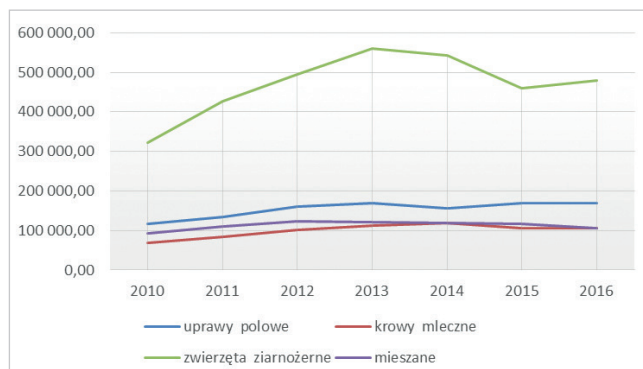

Z punktu widzenia praktyki zarządzania gospodarstwem rolnym, istotna jest odpowiedź na pytanie - jakie kategorie kosztów, w poszczególnych grupach gospodarstw, wpłynęły na tak wysoki wzrost kosztów ogółem?

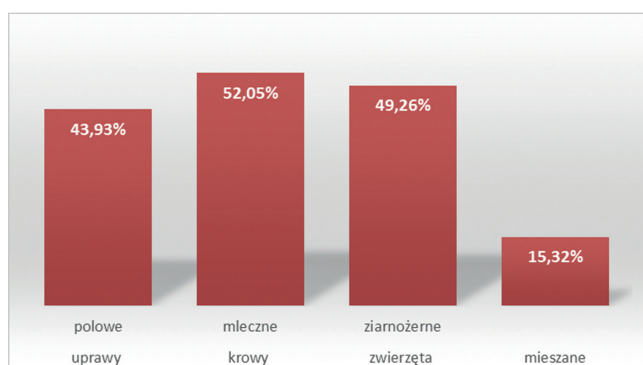
Koszty bezpośrednie

W porównaniu do roku 2010, w roku 2016 wzrost kosztów bezpośrednich w gospodarstwach typu „uprawy polowe” oraz „krowy mleczne” był wyższy niż wzrost kosztów ogółem.

Wykres IV
Koszty bezpośrednie w PLN

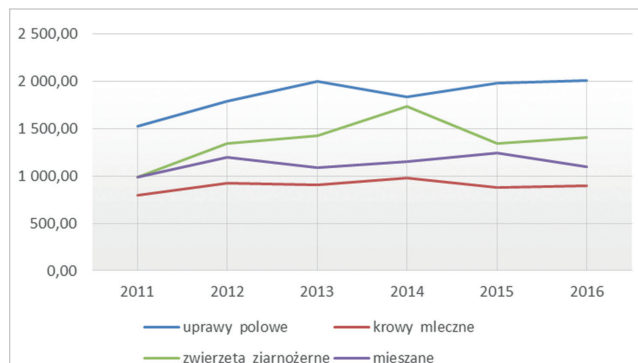

Wykres V
Zmiana w % (2010-2016)

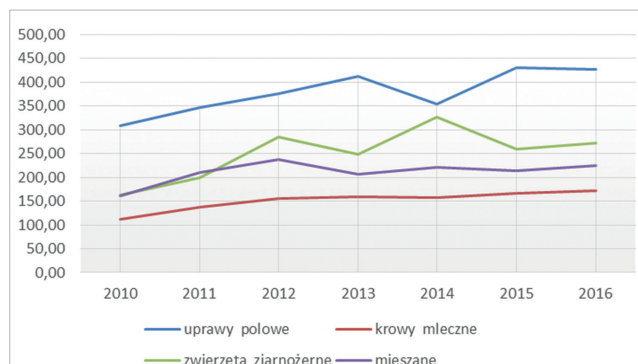
Koszty bezpośrednie w produkcji roślinnej kształtowały się w sposób przedstawiony na wykresie VI.

Wykres VI
Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej zł/ha

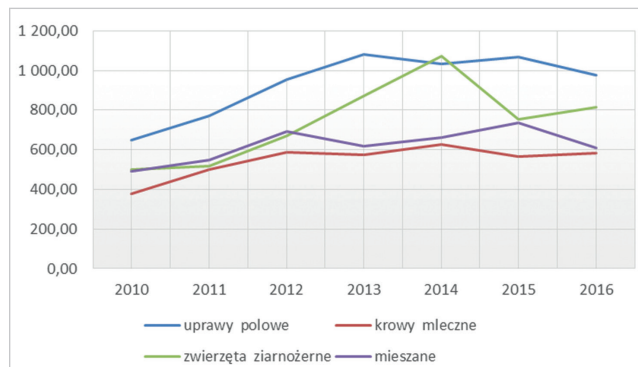

W ramach tych kosztów, poszczególne pozycje przedstawiały się następująco:

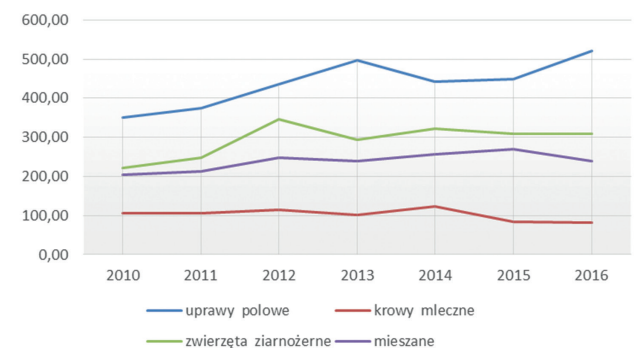
Wykres VII
Koszt nasion i sadzeniaków w PLN/ha UR

Wykres VIII
Koszt nawozów w PLN/ha UR

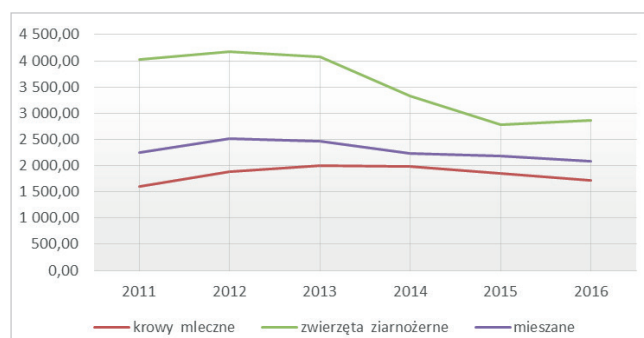
Wykres IX
Koszt środków ochrony roślin w PLN/ha UR

W strukturze kosztów bezpośrednich w produkcji roślinnej (tabela 2a i 2b) dominującą pozycją we wszystkich grupach gospodarstw były nawozy (od 48 do 65% udziału). Kolejną pozycję zajmowały środki ochrony roślin (24 - 26% udziału). Wyjątek stanowiła grupa gospodarstw wyspecjalizowanych w hodowli krów, w której koszty środków ochrony roślin stanowiły ok. 10 - 13% kosztów bezpośrednich. W tej grupie drugie miejsce w strukturze kosztów bezpośrednich zajmował materiał siewny. W pozostałych grupach, materiał siewny i sadzeniakowy plasował się na trzeciej pozycji.

Wykres X

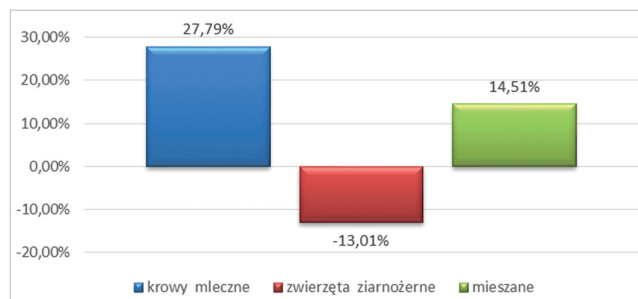
Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU w zł

Koszty bezpośrednie w produkcji zwierzęcej (przede wszystkim koszt pasz - pozostałe koszty w tej kategorii mają niewielki udział) wzrastały do roku 2012-2013, a w kolejnych latach spadały i stabilizowały się. W efekcie w roku 2016, w porównaniu do roku 2010, najbardziej wzrosły w grupie krów mlecznych, natomiast w grupie gospodarstw mieszanych były niższe.

Wykres XI

Zmiana kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej na 1 LU w % (2010-2016)

Koszt pasz objętościowych na sztukę przeliczeniową (w przypadku bydła) pokazano na wykresie XII, natomiast pasz treściwych (w przypadku ziarnożernych) na wykresie XIII.

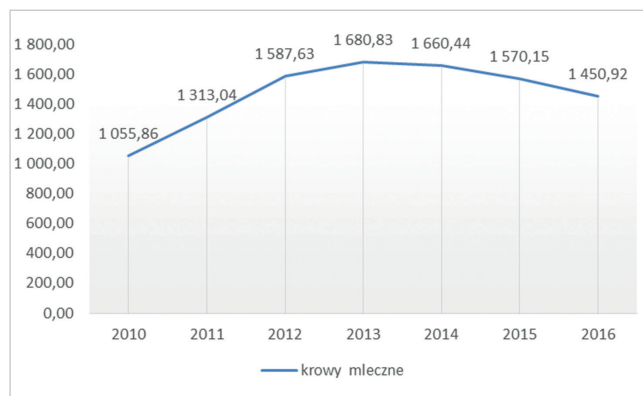
Tabela 2 a

Wyszczególnienie	Uprawy polowe				Krowy mleczne			
	Materiał siewny i sadzeniakowy	Nawozy	Środki ochrony roślin	Pozostałe koszty bezpośrednie	Materiał siewny i sadzeniakowy	Nawozy	Środki ochrony roślin	Pozostałe koszty bezpośrednie
2010	23,41%	49,32%	26,51%	0,75%	17,57%	58,59%	16,44%	7,41%
2011	22,80%	50,68%	24,61%	1,92%	17,21%	62,93%	13,32%	6,54%
2012	21,09%	53,52%	24,44%	0,95%	16,84%	63,60%	12,27%	7,28%
2013	20,58%	54,02%	24,80%	0,60%	17,74%	63,55%	11,15%	7,56%
2014	19,26%	56,12%	24,10%	0,52%	16,06%	64,02%	12,65%	7,27%
2015	21,73%	54,09%	22,65%	1,53%	19,05%	64,53%	9,67%	6,75%
2016	21,19%	48,66%	25,94%	4,21%	19,20%	65,07%	9,15%	6,58%

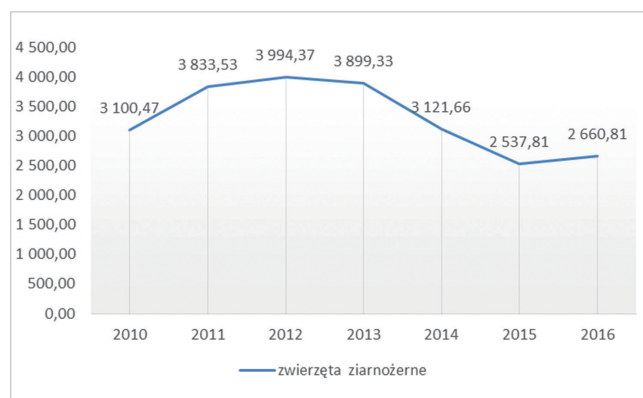
Tabela 2 b

Wyszczególnienie	Zwierzęta ziarnożerne				Mieszane			
	Materiał siewny i sadzeniakowy	Nawozy	Środki ochrony roślin	Pozostałe koszty bezpośrednie	Materiał siewny i sadzeniakowy	Nawozy	Środki ochrony roślin	Pozostałe koszty bezpośrednie
2010	18,21%	56,13%	24,73%	0,93%	18,46%	56,70%	23,43%	1,42%
2011	20,20%	52,83%	25,27%	1,69%	21,42%	55,46%	21,59%	1,53%
2012	21,20%	50,02%	25,79%	2,98%	19,78%	57,95%	20,66%	1,61%
2013	17,44%	61,16%	20,65%	0,75%	19,03%	57,07%	22,13%	1,77%
2014	18,80%	61,68%	18,52%	0,99%	19,08%	57,17%	22,16%	1,58%
2015	19,30%	56,16%	23,04%	1,50%	17,18%	59,06%	21,73%	2,03%
2016	19,37%	58,00%	21,96%	0,67%	20,47%	55,29%	21,83%	2,41%

Wykres XII

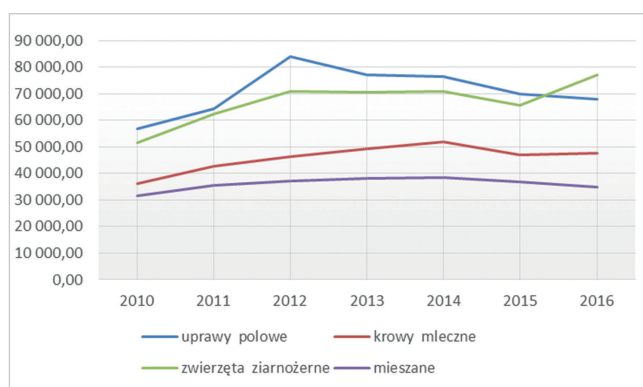
Koszt pasz objętościowych w PLN/1 LU

Wykres XIII

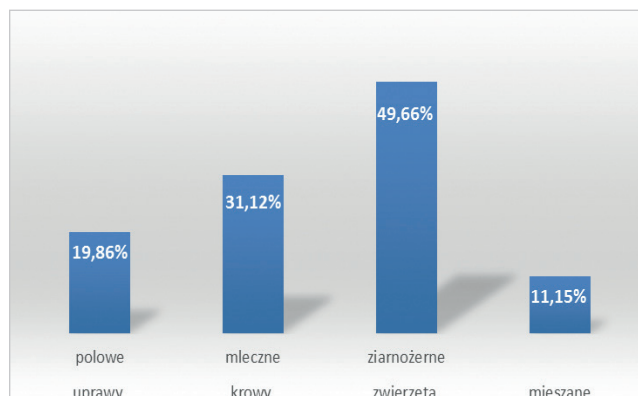
Koszt pasz treściwych dla zwierząt ziarnożernych w PLN/1 LU**Koszty ogólnogospodarcze**

Wzrost kosztów ogólnogospodarczych w roku 2016, w porównaniu z rokiem 2010, był wyraźnie zaznaczony we wszystkich typach gospodarstw. Najwyższy wzrost odnotowano w gospodarstwach w typie „ziarnożerne” i „krowy mleczne”. Jednak wzrost kosztów ogólnogospodarczych w porównywanych okresach był niższy niż wzrost kosztów bezpośrednich, za wyjątkiem grupy gospodarstw w typie „ziarnożerne”.

Wykres XIV

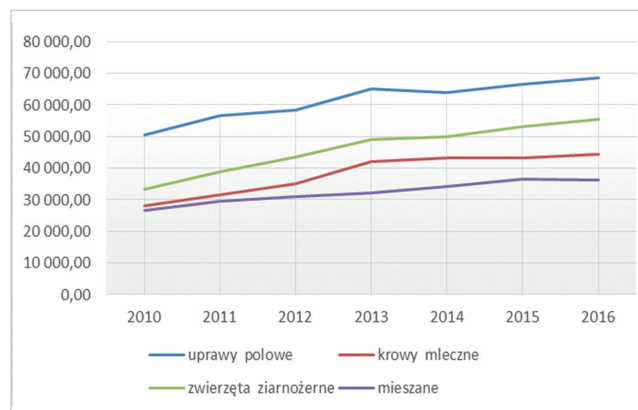
Koszty ogólnogospodarcze w PLN

Wykres XV

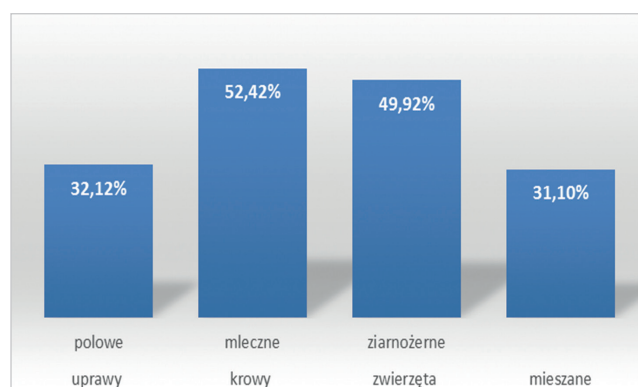
Zmiana w % (2010-2016)**Amortyzacja**

Wartość amortyzacji w roku 2016, w stosunku do 2010 roku, była we wszystkich typach gospodarstw znacząco wyższa. Świadczy to o powiększeniu się w tym okresie wartości środków trwałych w efekcie działań inwestycyjnych. Poza gospodarstwami w typie „uprawy polowe”, wzrost wartości amortyzacji wyrażony w procentach był wyższy niż zanotowany w tym samym okresie wzrost wartości kosztów ogółem.

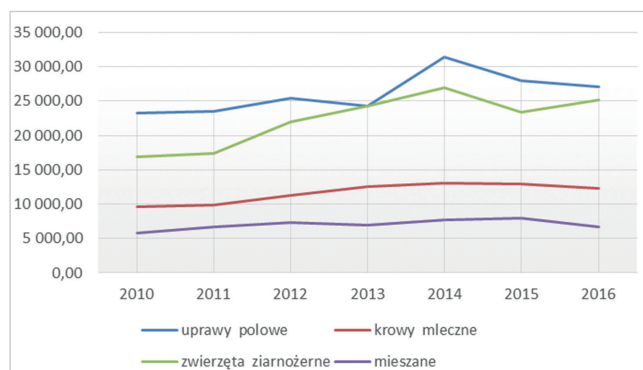
Wykres XVI

Amortyzacja w PLN

Wykres XVII

Zmiany wielkości w % (2010-2016)

Wykres XVIII

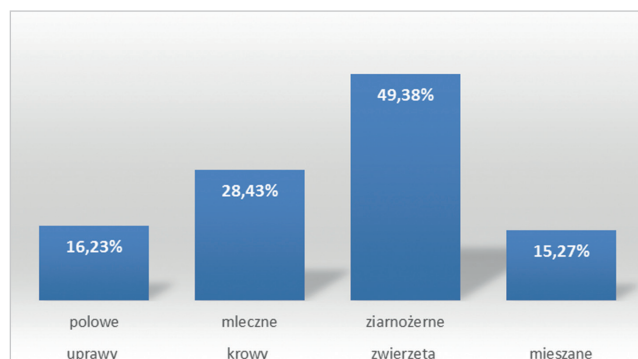
Czynniki zewnętrzne w PLN**Czynniki zewnętrzne (wynagrodzenia, czynsze i odsetki)**

W zakresie tej kategorii kosztów w roku 2016 zanotowano znaczący wzrost w porównaniu do roku 2010. Skala wzrostu w tym składniku kosztów, w porównaniu do wzrostu kosztów ogółem, była jednak niższa (wartości zbliżone były tylko w grupie „ziarnożerne” i „mieszane”).

Podsumowanie

Biorąc pod uwagę udział poszczególnych grup kosztów składających się na koszty ogółem (tabela 1a

Wykres XIX

Zmiana w % (2010-2016)

i tabela 1b), należy stwierdzić, że na wzrost kosztów ogółem ponoszonych przez gospodarstwa rolne, największy wpływ mają koszty bezpośrednie. Stosunkowo najniższy udział kosztów bezpośrednich występuje w gospodarstwach w typach „uprawy polowe” oraz „krowy mleczne”. Najwyższy natomiast w typie zwierzęta ziarnożerne. W typach gospodarstw „uprawy polowe” i „ziarnożerne”, w porównaniu z pozostałymi, stosunkowo wysoki jest udział kosztów ogólnogospodarczych zawierających w sobie m.in. koszty utrzymania budynków i maszyn, paliwa i energię elektryczną.

Daniel Roszak